

Kunst i det offentlige rum

Kommunernes investeringer,
praksis og motivation

Forord

Kommunerne har en stor del af æren for, at borgere i hele landet oplever kunst i hverdagen. Både fordi de støtter op om borgernes efterspørgsel efter kunst der, hvor de bor og færdes. Og fordi kommunerne gerne vil gå nye veje og arbejde med kunst som en del af større udviklingsstrategier for vores fælles rum.

Da Statens Kunstfond i 2016 offentliggjorde rapporten ”Kunst i det offentlige rum. Nationalt overblik over offentlig økonomi, praksis og formål”, kunne vi dokumentere, at kommunernes og regionernes årlige økonomi til kunstprojekter i det offentlige rum samlet set overstiger statens bevillinger. Statens Kunstfonds nye kortlægning dokumenterer, at kommunerne har øget investeringerne i kunst ganske betragteligt. Fra 13 mio. kr. i 2014 til 22 mio. kr. i 2017.

Statens Kunstfond har i 2018 valgt at gennemføre en ny kortlægning af kommunernes investeringer i og arbejde med kunst i det offentlige rum, fordi vi gennem talrige samarbejder ved, at nytænkning på området i særdeleshed sker i kommunerne. Hensigten med denne rapport er at styrke grundlaget for, at kommunerne udveksler erfaringer og inspirerer hinanden.

Tak til de mange, der har bidraget til det fælles overblik.

Søren Taaning

Formand for Statens Kunstfonds Legatudvalg for Billedkunst
Oktober 2018

Indhold

Ni ud af ti kommuner gennemfører kunstprojekter	4
Kort: Så meget brugte kommunerne på kunstprojekter i 2017	5
Borgerne er initiativtagere og aktivt involveret	7
Case: Kunsten samler og giver retning i Skærbæk	8
Kunsten bidrager til forskønnelse og lokal udvikling	12
Case: Kunsten som både mål og middel i Guldborgsund Kommune	13
Kommunerne opnår ekstern finansiering til kunstprojekter	17
Halvdelen af kommunerne har en formaliseret praksis	18
Kort: Kommuner fordelt på praksis	19
Kommunerne afsætter midler til kunst i forbindelse med byggeri	20
Case: Kunst på formel i Odense	21
Kunstprojekter kræver en tværfaglig indsats	25
Case: Et kunstfortov bliver til i Vejle	26
Metode	30

Ni ud af ti kommuner gennemfører kunstprojekter

Det er ikke alle kommuner, der gennemfører kunstprojekter hvert år, men det er bemærkelsesværdigt, at så mange vælger aktivt at investere i kunstprojekter, selvom kommunerne ikke er forpligtet til at gøre det.

I 2017 tildelte mere end to tredjedele af kommunerne midler til kunstprojekter.

Den samlede investering var på ca. 22 mio. kr. Til sammenligning var investeringen i 2014 på knap 13 mio. kr. Selvom kommunernes bevillinger kan variere fra år til år, indikerer stigningen, at det er et område i vækst.

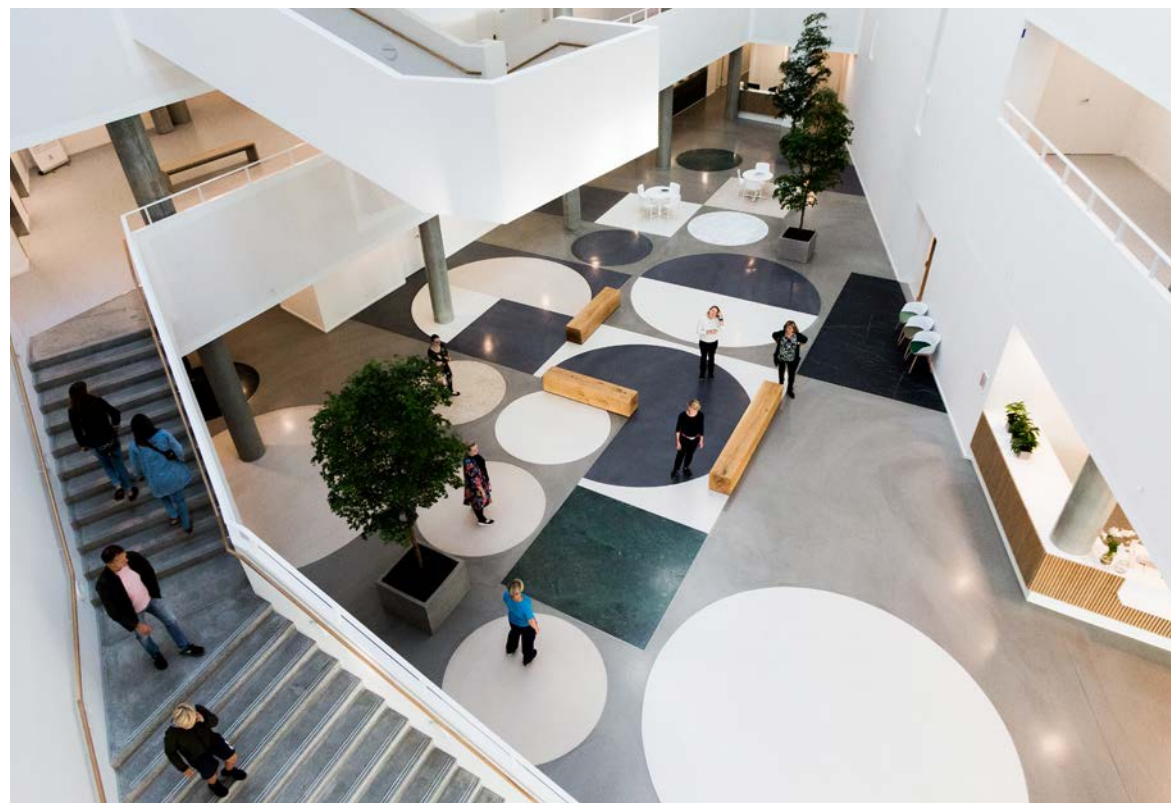
Tendensen afspejles også i projekternes størrelse. I perioden er den gennemsnitlige projektsum på et typisk kunstprojekt steget med en tredjedel - fra 239.000 kr. til 320.000 kr.

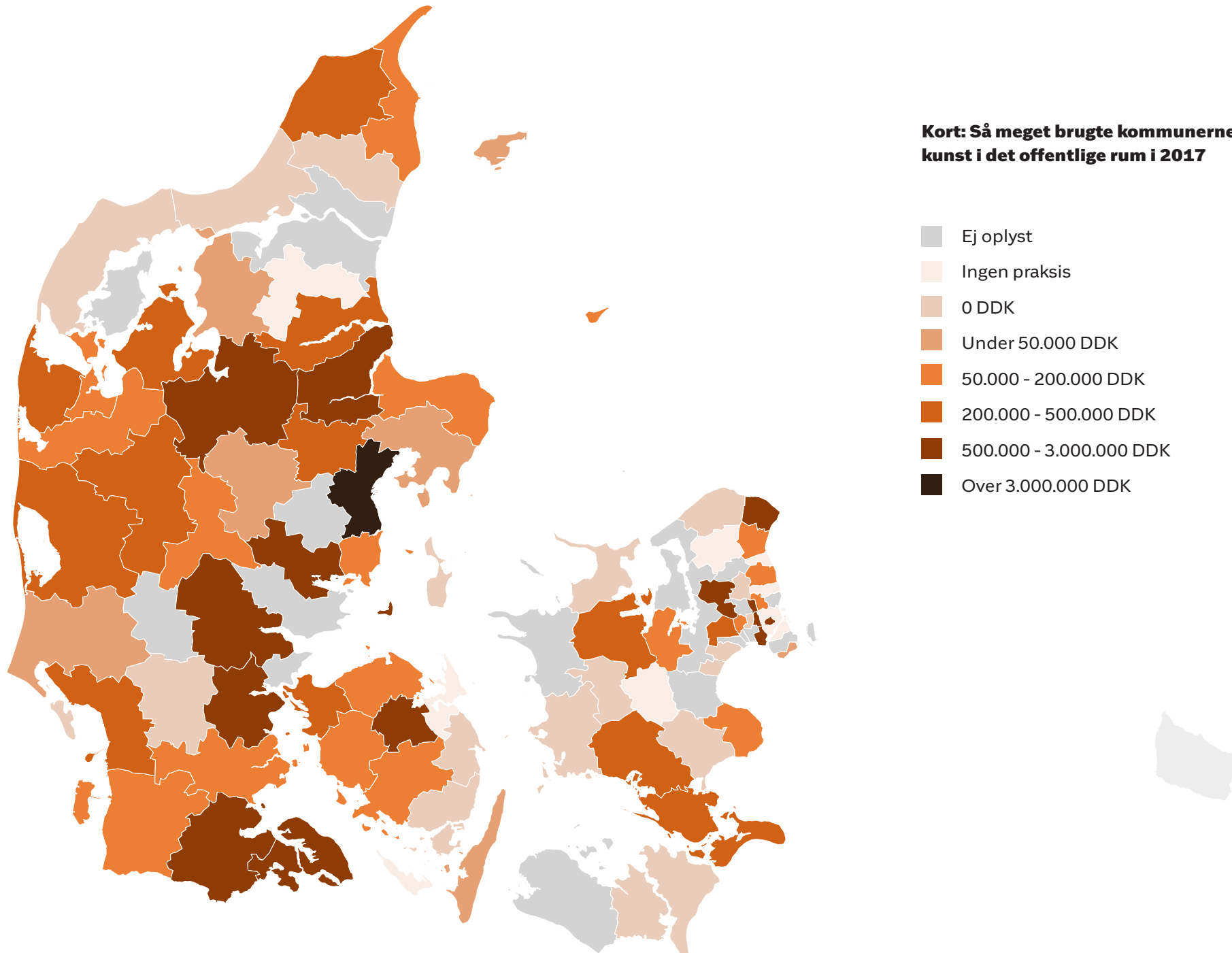
Pernille Witt Madsen: Aerial, 2018

Gulvudsmykning i Holstebros Center for Sundhed.

Foto: Jonas Søgaard

Kort: Så meget brugte kommunerne på kunst i det offentlige rum i 2017

**Thomas Wolsing, Morten Modin og
Sophus Ejler Jepsen:
KulTHYvator, 2018**

I landsbyerne Hundborg, Sjørring og Snested
Foto: Astid Dalum

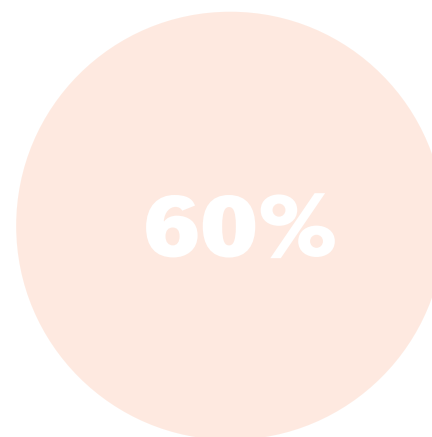
"Projektet er en proces om byfornyelse og byforskønnelse, hvor gamle huse skiftes ud med "brugerrelateret kunst". Dette sker på grunde i tre landsbyer, hvor overflødige bygninger for nylig er blevet revet ned."

Rene Melgaard Nielsen
Projektleder i Thisted Kommune

Borgerne er initiativtagere og aktivt involveret

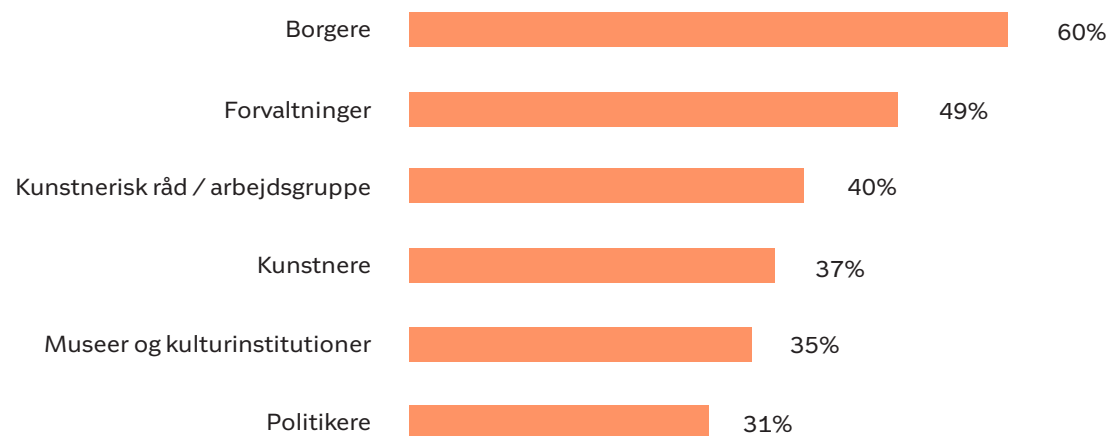
Flest kommuner (60%) angiver borgerne som initiativtager til nye kunstprojekter. Dette er en stigning fra 2014, hvor det gjaldt for 47% af kommunerne.

Samtidig er borgerne ofte også involveret i realiseringen af kunstprojekter, hvilket var tilfældet i 72% af de kommuner, der gennemførte kunstprojekter i 2017. Borgerne indgår dermed på linje med forvaltninger, kunstråd, politikere, kunstnere og fonde i udviklingen og realiseringen af kunstprojekter.

Figur: Andel af kommuner hvor borgerne er initiativtager

Hvem tager typisk initiativ til at igangsætte kunstprojekter?

**Cai Ulrich von Platen:
I GADEN MØDES BØRN DER SNAKKER OG
VOKSNE DER LEGER..., 2017**

Udsmykning af butiksvindue i Skærbæk
Foto: Cai-Ulrich von Platen

Case: Kunsten samler og giver retning

Udviklingen af en kunststrategi for Skærbæk er eksemplet på, at borgere gennem aktiv involvering og engagement kan være med til at påvirke udviklingen i et lokalområde. Erfaringerne fra Skærbæk viser blandt andet, at det er i samarbejdet med og i den tætte dialog mellem borgere, eksperter, kunstnere og kommunen, at ideerne tager form og bliver til.

Til at begynde med handlede det slet ikke om kunst for Anne Bundegaard. Anne er selvstændig erhvervsdrivende og bor i Skærbæk med sin familie ikke langt fra, hvor hun er vokset op. Tilbage i 2015, da Tønder Kommune satte gang i et byfornyelsesprojekt i Skærbæk blev Anne involveret gennem sit engagement i Skærbæk Erhverv. Tidligt i processen blev de involverede borgere præsenteret for forskellige eksempler på, hvordan man kan skabe spændende og anderledes byrum med kunstinstallationer. Ideen om at bruge kunsten som en aktiv del af byfornyelsen voksede hurtigt på dem.

“Vi tænkte det ville falde i god jord her i Skærbæk at lave noget der var lidt anderledes. Det skulle ikke bare være en traditionel legeplads, men noget kunst, der kunne pirre ens nysgerrighed, og som samtidig kunne anvendes. Den del var vigtig for os fra starten. Det der med at lave noget man kun måtte se på og ikke røre ved, det ville ikke blive godt modtaget.”

Ønsket om at integrere kunsten i byfornyelsen udløste mange spørgsmål hos Anne og de øvrige. Hvor skulle de starte, og hvordan skulle det gribes an? Hvordan kunne de undgå, at de forskellige projekter rundt om i byen ikke blev isolerede tiltag, der ville stikke i forskellige retninger? Det blev hurtigt klart for borgerne, at der var behov for et redskab, der kunne sætte en fælles ramme for kunsten og give retning til de mange ideer, som opstod undervejs i byfornyelsen.

På den baggrund opstod ideen om at lave en kunststrategi for Skærbæk, hvilket samtidig rejste en række nye spørgsmål.

“Vi havde brug for hjælp, for vi ved jo ikke noget om hvordan man laver en strategi for at indarbejde kunsten i bymiljøet. Kunstneren [red. Cai-Ulrich von Platen] og rådgiverteamet kom med en masse viden og erfaring, vi aldrig kunne diske op med. De har set mange andre steder, og kunne give noget perspektiv på Skærbæk og tydeliggøre byens historie, værdier og styrker.”

Borgerne begyndte sammen med teamet af faglige eksperter at udarbejde en kunststrategi. Udgangs-

punktet var Skærbæks egen historie og, at der i og omkring Skærbæk over årene har bosat sig en del aktive kunstnere. Sideløbende med, at kunststrategien blev udviklet blev der, som en del af byfornyelsen, gennemført og testet forskellige kunstneriske tiltag og installationer. Det fungerede også som en måde at inddrage byens borgere, det lokale kunstmiljø og virksomheder i arbejdet med at få kunst ind i byrummet. Det blev i første omgang til en udstilling i et tomt butikslokale, og lydinstallationen ‘Jeg kan huske Skærbæk’ på multipladsen centralt i byen. Værket består af hverdagshistorier fortalt af lokale, som afspilles via højtalere i seks brønde på pladsen.

Processen omkring byfornyelsen og kunststrategien var kendetegnet ved en bred involvering af borgere, lokale aktører og frivillige foreninger. Fra at være en idé om at tænke kunst ind i byfornyelsen, blev kunsten samlende for de forskellige delelementer i byfornyelse. Kunststrategien er det, der står tilbage når byfornyelsesprojektet er afsluttet, og det som byen i fællesskab kan arbejde videre med.

“Når kunststrategien er færdig og implementeret, så er det noget der kører fra nu af, og der er ikke nogen slutdato på. Det er ikke sådan, det skal være færdig om 10 år. Det skulle gerne være noget der kommer til at ligge i Skærbæks kultur. Det er noget vi gør, og vi gør det sådan her”

Spørgsmålet er, om der havde været en kunststrategi i Skærbæk, hvis ikke ideen om at bruge kunsten aktivt i byudviklingen, var blevet introduceret som en del af byfornyelsesprojektet, og de muligheder

**Børneturistplakat af
Maria Wellnitz, 2017**

Skabt i forbindelse med Cai-Ulrich von Platens workshop med Skærbæk Billedskole.
Foto: Cai-Ulrich von Platen

**Cai Ulrich von Platen:
Den Udadvendte By, 2017**

Installation i butiklokalet Karostep i Skærbæk
Foto: Cai-Ulrich von Platen

og midler der fulgte med. En vigtig pointe i følge Anne er, at bruge de anledninger, der opstår. Det behøver ikke være en byfornyelse. Borgerne har været en vigtig drivkraft i udviklingen i Skærbæk, og de har nydt godt af samarbejdet med professionelle. Ingen af borgerne havde forudgående kendskab til professionelt arbejde med kunst, herunder hvilke fonde de skulle søge, eller erfaring med at udforme ansøgninger og engagere kunstnere.

“Jeg sælger sprogrejser. Jeg ved ikke noget om den del overhovedet, hvis vi skulle have stået for det helt selv kunne det godt have dræbt processen. Det var guld værd at få hjælp til det af professionelle ude fra og som kender gamet.”

Det er i samspillet mellem det lokale engagement, kunstfaglig bistand og kommunal opbakning, at de positive resultater er opstået. At Skærbæk i dag har en kunststrategi har ifølge Anne gjort mange ting nemmere, og skabt en fælles platform at samarbejde ud fra på tværs af de mange interesser i byen.

“På grund af kunststrategien er der i dag enighed om hvilke byrum, der skal arbejdes med på tværs af byens borgere og aktører. Kommunen har været med i udviklingen af strategien og er med på, at der skal kunst ind i de byrum, så er jeg ikke bange for at få problemer med kommunen. På den måde hænger det hele rigtig godt sammen”

Tønder Kommune har i det hele taget spillet en vigtig rolle i processen. Der har undervejs været tæt dialog med kommunens medarbejdere, som har været åbne og imødekommende overfor borger-

nes og det kunstfaglige teams ideer. Der har været plads til at være ambitiøs, hvilket har været vigtigt for borgernes motivation og lyst til at være med. Det kræver dog tålmodighed, når det skal igennem det kommunale system. Men som Anne udtrykker det, handler det nok i lige så høj grad om borgerne egen utålmodighed, end om at kommunen er langsom. Det er et vilkår, som det er vigtigt at være forberedt på, når man involverer sig i kommunale kunst- og byudviklingsprojekter.

Annes engagementet i kunststrategien har givet hende nye perspektiver på sin hjemby og ikke mindst på de muligheder, kunsten skaber for at samle byen og give en fælles retning at udvikle den i. På baggrund af kunststrategien er der nedsat et udvalg med ansvaret for at koordinere den videre indsats. Udvalget er bredt sammensat af repræsentanter fra byen, kommunen og kunstfaglige eksperter.

Emil Salto: Echoes, 2016
Udført til Helios Film- og Kulturhus i Faaborg
Foto: Jacob Noel/Daniel Madsen

"Emil Saltos smukke lyskunstværk er et stedsspecifikt værk, der er blevet en væsentlig del af by- og havnebilledet i Faaborg. Mange faaborgensere er stolte af værket, og det har potentiale til at blive et nyt vartegn for byen."

Hasse Winther
Teamleder i Faaborg-Midtfyn Kommune

Kunsten bidrager til forskønnelse og lokal udvikling

Figur: Kommunernes motivation for at investere i kunst

Kunsten bidrager til forskønnelse af det offentlige rum, men stadig flere kommuner ser også kunsten som en måde at styrke lokal udvikling og gøre noget godt for borgerne.

Tendensen er, at stadig flere kommuner arbejder strategisk med kunst. De ser kunst som et aktiv, der kan integreres i mange forskellige sammenhænge. I mange kommuner indgår kunst i større indsatser blandt andet byfornyelsesprojekter, nybyggeri og anlægsarbejde, eller som afsæt for langsigtet udvikling af landsbyer eller udsatte boligområder, hvor processen med at udvikle og realisere et værk engagerer og mobiliserer lokale borgere, foreninger, institutioner og organisationer.

Fysiske forhold

Forskønnelse af det offentlige rum 75%

Borgere

Bedre livskvalitet for borgerne 54%

Skabe lokalt engagement 51%

Brede kunsten ud til nye brugere 49%

Styrket fællesskab og tilknytning 41%

Almen dannelse 32%

Lokal udvikling

Styrkelse af byidentitet/branding 61%

Katalysator for økonomisk udvikling 35%

Støtte til lokale kunstnere/lokalt kunstliv 26%

Carina Jo Sivager:
Saccharose, hvem er du? 2010
Sukkerfabrikken i Nykøbing Falster under
TUMULT kunstfestival.
Guldborgsund Kommune
Foto: Carina Jo Sivager

Case: Kunsten som både mål og middel

I Guldborgsund Kommune har politikerne i Kultur, Fritid og Bosætningsudvalget samt Teknik, Miljø og Ejendomsudvalget lavet en fælles indstilling til byrådet om, at kommunen fremover skal bruge 1% af anlægssummen ved kommunale byggeprojekter på kunst. Bag forslaget ligger der et politisk ønske om at arbejde mere struktureret og fokuseret med området. Og det er vigtigt, for kunsten kan ifølge de to politikere berige både den enkelte borger og samfundet.

I Guldborgsund Kommune er der de seneste 10 år blevet gennemført flere både større og mindre projekter med kunst i det offentlige rum. Fra de tværkommunale kunstfestivaler TUMULT og WELL COME, udviklet i samarbejde med Vordingborg og Lolland, til mindre lokale initiativer, som Keramikværkstedets kunstfliser i Nykøbing Falster, der guider turister til gågaden. Senest er der igangsat et storstilet projekt i boligområdet Lindholm i

Nykøbing Falster, et område der i 2017 kom på regeringens ghettoliste. Her skal anlægges et nyt stisystem "Det vilde strøg", hvor kunsten bliver et centralt element i at skabe inspirerende opholdsrum og rekreative oplevelser. Processen indeholder forskellige borgerinddragende aktiviteter, fx. et samarbejdsprojekt mellem elever på den lokale skole og en række kunstnere med relation til "Det vilde strøg".

De realiserede kunstprojekter opstår typisk fordi, enten borgere, lokale kunstnere, kommunens billedkunstråd eller andre kunstfaglige aktører er kommet med en ide. Det er en praksis, der ifølge de to politikere, der sidder som henholdsvis udvalgsformand for Teknik, Miljø og Ejendomme samt Kultur, Fritid og Bosætning, har fungeret godt. Det har resulteret i, at der over årene er blevet skabt en række værker både permanente og midlertidige - med støtte fra kommunen.

"De initiativer der er blevet gennemført, har i vid udstrækning været drevet af borgere eller professionelle, som har haft en idé og et engagement. Det synes jeg er en god ting. Det er ikke bare noget, der bliver fundet på i et udvalg eller hos os politikere. Det er drevet af nogen, der har et ønske om at lave en forandring og få kunsten ud, der hvor de bor eller kører forbi." - Martin Lohse, formand for Kultur, Fritid og Bosætningsudvalget

Udfordringen for politikerne har været at finde økonomien til at realisere de ideer og projekter, der er kommet ind. Samtidig har det været svært at holde politisk fokus på området i byrådet.

"Når der har været et konkret projekt, har det fået enorm opmærksomhed, men vi [politikkerne, red.] er ikke ret gode til at italesætte det, når det ikke er der." (...) "Vi har, som det er i dag, ikke et budget til det, og det kan være problematisk. Vi skal ud og opfinde pengene hver gang, og vi har ikke en politik for det. Det kan spænde ben, for de gode ideer." - Martin Lohse, formand for Kultur, Fritid og Bosætningsudvalget

Derfor er de to udvalg i år gået sammen, om en indstilling til de kommende budgetforhandlinger, hvor de anbefaler, at kommunen fremover bruger 1% af anlægssummen på kunst. Det handler om at skabe bedre rammevilkår for kunsten og en fast struktur, der sikrer en professionalisme - både internt i kommunen og i forhold til den kunst, der bliver skabt. Hertil kommer et ønske om, at få kunsten højere på den politiske dagsorden og en bredere anerkendelse af kunstens rolle i udviklingen af kommunen.

"Man skal have mod til at sætte det på budgettet. Det er først når det bliver sat på budgettet, at det skaber et fællesskab i byrådet om, at det er det, man gerne vil. Og en forståelse for, at det betyder noget. For det har vi ikke haft her. Vi har haft nogle gode initiativer, men ikke nogen aftale - og det er vigtigt. Det er det, vi gerne vil nu." - Peter Bring Larsen, formand for Teknik, Miljø og Ejendomsudvalget

I Guldborgsund Kommune er der et særligt fokus på dannelse, herunder at børn og unge møder kunsten.

Birgitte Lyregaard og Karoline H. Larsen: Hej, Hvem er du?, 2018

Lindholm i Spil. Kunstnere og elever fra Lindeskovskolen arbejder med de fysiske rammer på og omkring skolen i Lindholm-kvarteret.

Foto: Karoline H. Larsen

WELL COME, 2016

Skibet "Emanuel af Nakskov"
sejlede over to uger fra havn til havn på
Lolland-Falster.
Foto: Brian Amtoft

“Jeg tror også meget på dannelsesdelen - at kunst og kulturen skal være med til at skabe muligheden for at stille de her spørgsmål, både til værket og de større spørgsmål, som ligger gemt bag mange af kunstneres ideer til værkerne.” - Martin Lohse, formand for Kultur, Fritid og Bosætningsudvalget

De to politikere ser kunst i det offentlige rum, som en integreret del heraf, og som en mulighed for, at borgere kan møde kunsten i uventede situationer. De ser derfor heller ikke kunst i det offentlige rum

som noget, der nødvendigvis skal være permanent. Nogle af de kunstprojekter, som de peger på har skabt størst opmærksomhed, har været midlertidige værker.

“Det med at bryde scenografien og den daglige horisont, det synes jeg faktisk er ret interessant. Det kan være med til at provokere og fordre de her spørgsmål, som kan give et indblik, både i dig selv og i det samfund, du er en del af. Og dermed også gøre dig stærkere i forståelsen af dig selv og andre.” - Martin Lohse, formand for Kultur, Fritid og Bosætningsudvalget

På det politiske plan handler det ikke kun om værdien af et kunstværk, når det står færdigt. Det handler om, hvordan kunsten påvirker de mennesker, der bliver involveret undervejs i processen og som efterfølgende oplever værket. Som eksempelvis i tilfældet med Lindholm, hvor skolebørn og borgere bliver involveret i udviklingen af det område, hvor de bor. Kunsten bliver en del af processen samtidig med, at der udvikles et konkret kunstnerisk aftryk, når projektet står færdigt.

“Det vi er optaget af, det er effekten af de ting vi gør. Hvad kan vi få ud af det? Vi er ikke ret optaget af at bygge katedraler og steder, vi kan gå hen og hyldede nogen. Vi er meget mere optaget af, hvad det er vi kan få ud af det her - både den, der betragter det, og den udøvende. Det er meget mere interessant” - Martin Lohse, formand for Kultur, Fritid og Bosætningsudvalget

Hanne Bat Finke: En RaRbat, 2017
Udført langs stien mellem landsbyerne
Bovrup og Varnæs
Foto: Hanne Bat Finke

"Værket er skabt i et samarbejde mellem lokalbefolkning og kunstner og lykkes med at knytte to mindre byer, der tidligere har defineret sig i kontrast til hinanden, sammen."

Lise Lotte Urfe
Kulturkonsulent i Aabenraa Kommune

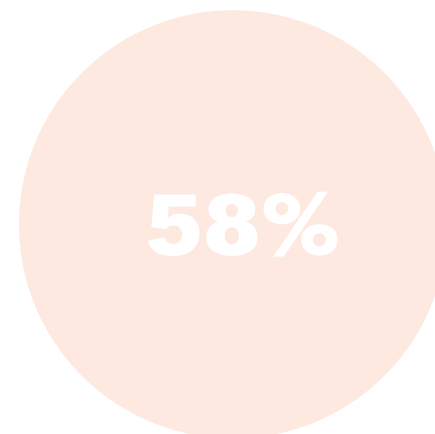
Side 16

Kommunerne opnår ekstern finansiering

Over halvdelen af kommunerne tiltrækker ekstern finansiering til realiseringen af kunstprojekter. For hovedparten af kommunerne udgør medfinansieringen mere end 40% af den samlede projektsum. Der sker dermed en betydelig økonomisk gearing af de kommunale kunstmidler.

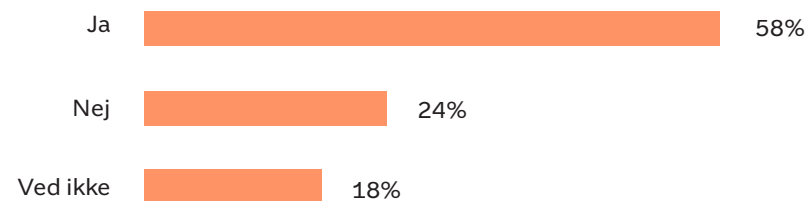
Blandt de kommuner, der opnår ekstern finansiering, er der en overvægt, som har formaliseret tildelingen af midler til området. Her er det to tredjedele der opnår ekstern finansiering, mens det gælder for omtrent halvdelen af kommunerne uden en formaliseret.

En formaliseret tilgang øger dermed kommunens muligheder for at få eksterne til at investere i projekter, hvilket igen kan have en positiv betydning for hvilke typer projekter, der kan realiseres.

Figur: 58% af de kommuner der gennemfører kunstprojekter opnår ekstern finansiering

Opnår kommunen typisk ekstern finansiering til kunstprojekter?

Halvdelen af kommunerne har en formaliseret praksis

Jeppe Hein: Modified Social Bench for Lemvig, 2017
På havnen i Lemvig
Foto: Anders Sune Berg

Formaliseret praksis

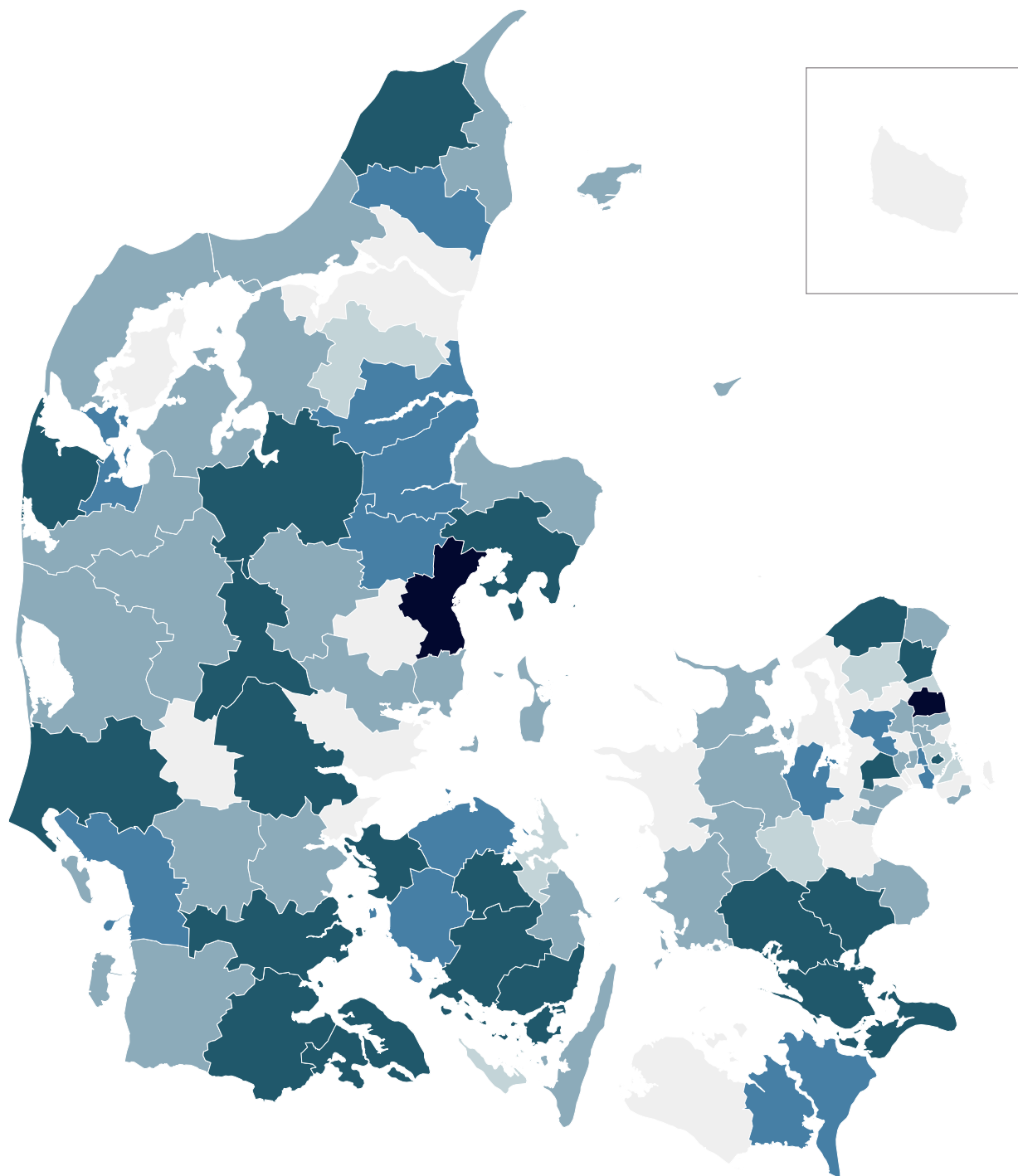
Her tildeles midler efter et fast princip, det vil typisk være som et fast årligt beløb, en procentdel af anlægs- eller byggesum eller en kombination af de to. De udgør 47% af kommunerne.

Alle projekter er ad hoc

Her sker bevillingen i forbindelse med et konkret projekt. Denne praksis gælder for 44% af kommunerne.

Set på tværs af kommunerne, er det værd at bemærke, at 79% gennemfører projekter ad hoc. Det er udtryk for, at mange kommuner har en åben tilgang og er villige til at gribe de muligheder som opstår - uafhængigt af om kommunen har en formaliseret praksis eller ej.

Kort: Kommuner fordelt på praksis

Formaliseret

- Strategisk**
 Kunst i det offentlige rum er et politisk prioriteret indsatsområde, som er integreret i kommunens strategi med en fast bevilling over flere år (3%).
- Dynamisk**
 Kommunen har et kunstråd (el. lign.) med en fast årlig bevilling. Hertil kommer løbende enkeltstående bevillinger til større ad hoc projekter (27%).
- Fast**
 Kommunen har et kunstråd (el. lign.) med en fast årlig bevilling, men har ikke tradition for at gennemføre projekter udover den faste bevilling (17%).

- Ikke formaliseret**
 Kommunen gennemfører enkeltstående kunstprojekter i det offentlige rum. Der er ikke en fast årlig bevilling eller råd, men besluttes politisk fra gang til gang (45%).
- Ingen praksis**
 Kommunen gennemfører ikke kunstprojekter i det offentlige rum (9%).
- Ej oplyst**

Kommunerne afsætter midler til kunst i forbindelse med byggeri

Figur: Modeller for tildeling af midler
Andel af kommuner med formaliseret praksis fordelt på de to modeller

To modeller for tildeling af midler blandt kommuner med formaliseret praksis.

Den mest udbredte knytter sig til kommunalt byggeri og anlæg, og er inspireret af Kunstcirkulæret, der gælder statslige byggerier (se infoboks).

Den anden er en fast årlig bevilling, der oftest administreres af et kunstråd eller lignende. For omtrent en fjerdedel af kommunerne gælder det, at de kombinerer de to modeller.

Hvilke modeller knytter den formaliserede praksis sig til?

Kunstcirkulæret og kommunerne

Kunstcirkulæret omfatter statsligt byggeri, der lovmæssigt er forpligtet til at afsætte 1,5% af håndværkerudgifterne ekskl. moms til kunstnerisk udsmykning af bygninger, der er offentligt tilgængelige eller bruges af et betydeligt antal ansatte.

Blandt kommunerne er det den enkelte kommune, der fastsætter rammerne for udsmykning af kommunalt byggeri, og kan derfor adskille sig fra reglerne for statsligt byggeri. I kommunerne der derfor dog ofte tale om en procentdel af samlede bygge- eller anlægs-sum. Blandt kommuner med en formaliseret praksis er dette det meste udbredte metode og benyttes af næsten to tredjedel af kommunerne.

AVPD: Light Sphere, 2016
Ved Odense Havn. Odense Kommune.
Foto: AVPD

Case: Kunst på formel

Odense er en by i forandring. Den centrale bymidte undergår i disse år en gennemgribende transformation. Det har været en udvikling, hvor kunsten og de muligheder, der ligger i at bruge kunsten aktivt i byudviklingen, er blevet en central del af den politiske dagsorden.

I Odense er der en lang tradition for at skabe kunst i byrummet. Det er en tradition, der går helt tilbage til tresserne med oprettelsen af en kunstfond, som har medvirket til at Odense i dag er en by, hvor kunsten mange steder sætter sit præg på byen. Det, der for alvor satte skub i udviklingen, var beslutningen om, at der skulle afsættes midler til kunstnerisk udsmykning i forbindelse med kommunens bygge- og anlægsprojekter.

Det har været med til at sikre, at kunsten er kommet på dagsordenen, og at den er kommet ud til nye steder. Vurderingen fra kommunens side er, at 1%-ordningen bidrager med omtrent syv til ni værker årligt. Isoleret set har 1%-ordningen været en succes, og gjort at der er kommet en kontinui-

tet i arbejdet med kunst i det offentlige rum. Men der har også været en løbende opmærksomhed på de udfordringer, der har vist sig i arbejdet med 1%-ordningen.

Det er særligt den manglende mulighed for at samle midlerne fra forskellige projekter, der har vist sig som udfordring i den nuværende udformning af ordningen i Odense.

“Det er måske ikke i forbindelse med alle anlægs- eller byggeprojekter, at det giver mening at integrere kunsten, men som det er lige nu er midlerne låst i det specifikke projekt, og kan ikke overføres til andre projekter. Det betyder blandt andet, at økonomien på nogle projekter bliver forholdsvis lille, hvilket gør det svært at arbejde med i praksis. Med det nuværende setup er det for eksempel ikke muligt at lave en mere overordnet afvejning af, hvilke projekter vi gerne vil gøre noget ekstra i, og hvor vi helt undlader at integrere kunst fordi det ikke rigtig giver mening.” - Henrik Kragh, Kulturkonsulent By- og Kulturforvaltningen

Derfor er man i kommunen i øjeblikket i gang med at se på hele strukturen på området, og afsøge mulighederne for at skabe nogle nye rammer, der i højere grad afspejler behovet for at kunne agere strategisk og prioritere midler til udvalgte projekter.

Et andet aspekt, som man arbejder med i Odense er at implementere kunsten tidligere i de enkelte projekter.

“Os der sidder med den kunstneriske side har

hele tiden sagt, at jo før kunstneren kommer på banen jo bedre. Jeg har helt klart oplevet, at det bliver bedre og bedre. I starten kom kunstneren meget sent ind i processen, og det var svært for dem at være kreative i forhold til selve byggeriet. Konsekvensen var, at så blev det ofte en skulptur eller noget man hængte på en væg. Men min oplevelse er, at inden for de sidste to år, er det gået meget bedre med at inddrage kunstnerne tidligt i projektet. Det betyder, at man pludselig kan arbejde med at integrere kunsten på en helt anden og mere spændende måde” - Henrik Kragh, Kulturkonsulent By- og Kulturforvaltningen

En ting er de overordnede regler og strukturer, der sætter rammerne for arbejdet med kunsten i det offentlige rum. Noget andet er det daglige arbejde, hvor medarbejdere i forvaltningen skal kunne håndtere en politisk-strategisk agenda med direktionen og politikere og samtidig indgå i de konkrete projekter. Vejen til et succesfuldt projekt er ofte kompleks og fuld af omveje. Her spiller kulturkonsulenten ofte en central rolle. Det er typisk medarbejdere i kultur- og fritidsforvaltningen, der fungerer som bindeled mellem de forskellige parter, der er involveret i projektet som bygherre, kunstnere og øvrige interessenter.

En udfordring der ofte opstår i denne type projekter handler om, at projektledelsen undervejs i forløbet skifter forvaltning. I starten ligger projektledelsen hos kulturforvaltningen, der håndterer den kunstneriske del - valg af kunstner og godkendelse af idé og skitser. Når det er på plads overgår projektledelsen til Miljø- og Teknikforvaltningen,

AVPD: Light Sphere, 2016

Foto: AVPD

AVPD: Light Sphere, 2016

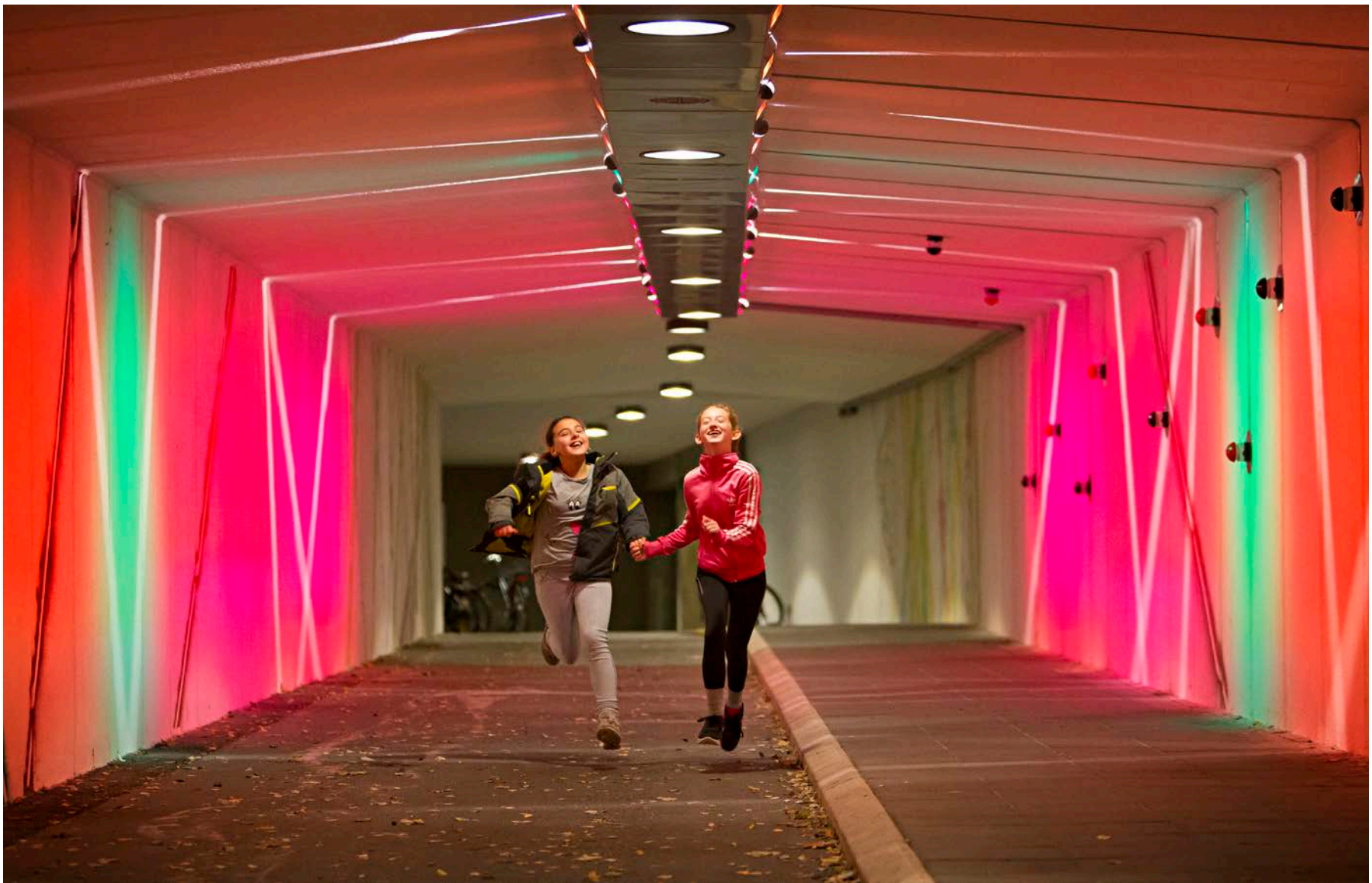
Foto: AVPD

der som bygherre står for realiseringen af anlægsprojektet. Den direkte dialog med kunstneren om realiseringen af værket overgår derfor også til bygherre. Denne overgang kan være svær og erfaringen fra Odense er, at der flere gange har været brug for, at kulturforvaltningen har måttet træde til og bistå med at få projektet tilbage på sporet.

“At vi skulle blande os i byggeprojekter som kulturaktører. Det har været vores opgave og det går den rigtige vej. Men en byplanlægger og en kunstner taler måske ikke rigtig det samme sprog, og har ikke samme forhold til deadlines og budgetter, så der har jeg flere gange oplevet, at man er gået forbi hinanden rent arbejdsmetodemæssigt.” - Henrik Kragh, Kulturkonsulent By- og Kulturforvaltningen

I Odense har løsningen været, at man tidligt i dialogen med kunstneren har været meget tydelig om rammerne og forventningerne til både økonomi og tidsplan. Men det helt afgørende er ifølge Henrik Kragh, at der bliver skabt en bred involvering omkring det konkrete projekt. Det gælder om både at have politikerne, de forskellige forvaltninger, kunstnere og kunstfaglige rådgivere med undervejs.

**Karoline H. Larsen og Helle Hove:
Hjertemix, 2016**

Gersagerparken i Greve

Foto: Thomas Arnbo

"Processen med kunstnerne og beboerne som dagligt benytter tunnelen fra Gersagerparken til Waves har gjort projektet særligt vellykket. Formålet med projektet var gennem design, fysiske ændringer og en aktiv beboerinddragelse at gøre tunnelen tryk."

Ebbe Brinkved
Kulturkonsulent i Greve Kommune

Side 24

Kunstprojekter kræver en tværfaglig indsats

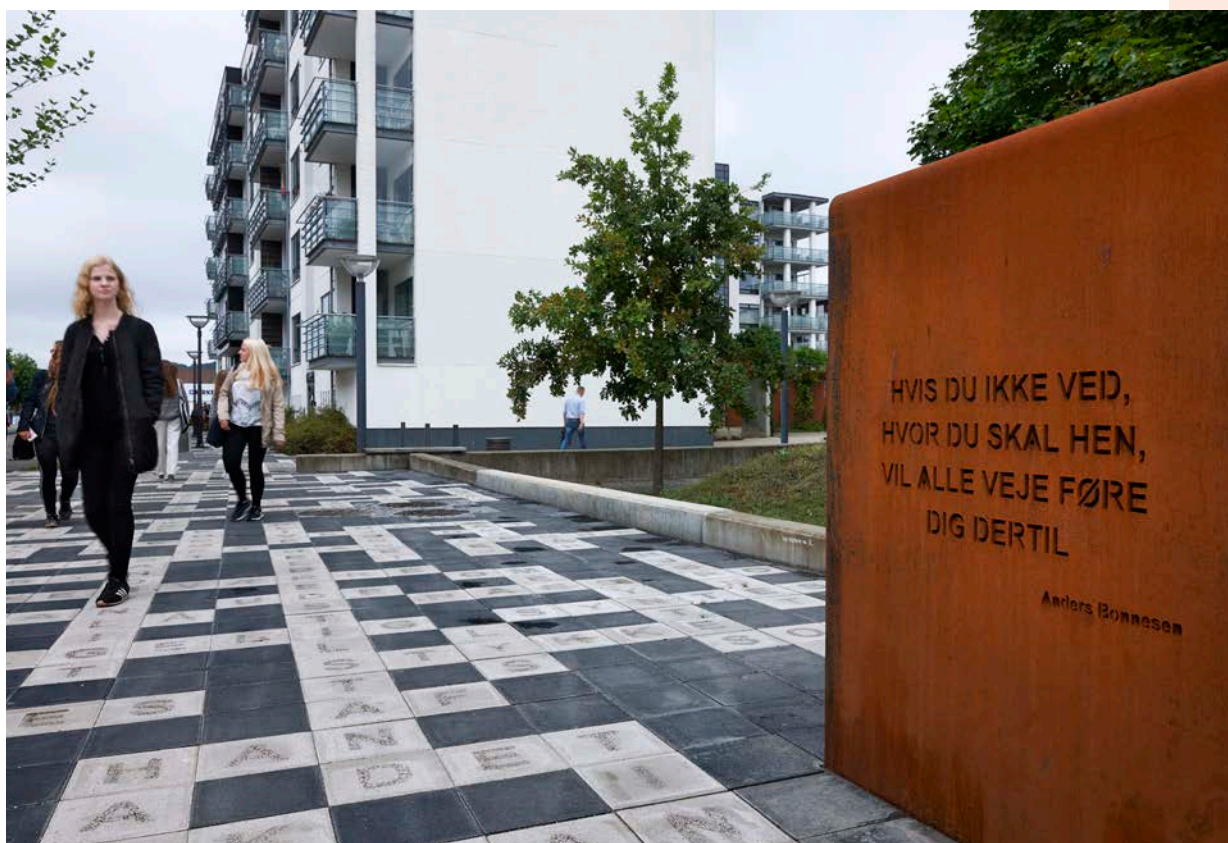
Nye kunstværker i det offentlige rum bliver ofte skabt som del af et større anlægsprojekt. Det kan være et skolebyggeri, en ny plads eller opholdsrum i byen, trafiksanering af en gade eller i forbindelse med skybrudssikring. Mulighederne er mange og i stadig flere sammenhænge tænkes kunsten ind, når der sker større forandringer i byrummet.

Kunstprojekter er derfor kendetegnet ved at involvere forskellige fagligheder undervejs i processen. Det stiller krav til de medarbejdere, der sidder med det konkrete anlægsprojekt og styrer processen. De sidder, samtidig med vigtig viden om det tekniske område, der kan være afgørende i realiseringen af et kunstværk.

Camilla Nørgaard:
Klippe til Langenæs, 2016
Ved Langenæsstien i Aarhus.
Foto: Astrid Dalum

Anders Bonnesen:
Hvis du ikke ved, hvor du skal hen,
vil alle veje føre dig dertil, 2018
Kunstfortov ved Vejle Kunstmuseum.
Etableret i forbindelse med anlæg af supercykelsti og gaderenovering. Vejle Kommune.
Foto: Torben Petersen.

Case: Et kunstfortov bliver til

I Vejle er der blevet skabt et næsten 450 m langt kunstfortov. Værket består af næsten 12.000 bogstaver, et på hver flise, og lagt så bogstaverne danner ord som i en kryds og tværs. Det, der tidligere var et helt almindeligt fortov på en nedslidt industrivej, er i dag et levende byrum for de mange særligt studerende, som hver dag passerer gennem gaden på vej mellem stationen og uddannelsesstederne.

Det startede med, at der skulle anlægges en ny supercykelsti gennem Vejle midtby. Som en del af projektet var det blevet besluttet at renovere gaden Flegmade, der krydser Vejle Å. Det er samtidig historien om, hvordan et nyt og markant kunstværk i byrummet er blevet til i tæt samarbejde mellem kunstneren Anders Bonnesen og Vejle Kommune.

Oprindeligt var det slet ikke planen, at der skulle tænkes kunst ind i denne del af supercykelstien. Projekteringen af gaderenovering var stort set på

plads og anlægsprojektet klar til at komme i udbud, da ideen om at integrere kunst i gaden blev født i kommunens udviklingsafdeling. Mens den stadig var på det tidlige idéplan blev den sendt videre fra udviklingsafdelingen til kommunens Teknik- og Miljøforvaltning, hvor den landede hos Gitte Fuhr Thomsen, projektlederen for supercykelstien og gaderenoveringen.

Det var ikke første gang Gitte blev involveret i realiseringen af et større kunstprojekt, som projektleder på en anlægsopgave. Forskellen denne gang var, at Gitte blev involveret mens projektet stadig var i udviklingsfasen. Normalt var kunstneren allerede fundet, ligesom der ville foreligge godkendte skitser til værket, når hun overtog projektet.

I samråd med Statens Kunstfond og udviklingsafdelingen blev Anders Bonnesen valgt som kunstner, og arbejdet med at udvikle kunstværket kunne begynde. Herfra overtog Gitte den direkte dialog med Anders.

“Fra starten satte vi nogle rammer for projektet. Han [kunstneren, red.] fik at vide, at vi havde en presset tidsplan fordi projektet var så langt fremme i projekteringen. Det var ikke hele gadens udseende vi kunne lave om på nu. Han kom herover og vi gik gaden igennem sammen. Derefter tog han hjem og gik i tænkeboks, og ringede så og spurgte, om han måtte gøre et eller andet ved fliserne.”

Det måtte han, men med det forbehold, at fliserne så vidt det var muligt skulle holde sig inden for

prisen på et almindeligt fortov, og at det skulle kunne benyttes af alle, og rumme de mange unge, der dagligt færdes i gaden. Anders begyndte at sende de første ideer til værket, som dog hurtigt viste sig for dyre at gennemføre.

“Han tog det faktisk pænt, da vi sagde det blev for dyrt, det var nok også fordi vi ved opstart havde lavet en skrivelse med vores krav og hvilke økonomiske rammer, vi kunne bevæge os inden for. Men han havde jo heller ikke en klar ide om, hvad hans ideer ville koste, så vi fik dem prissat sammen og kunne begge se, at det gik ikke. Vi skulle nok finde en ny løsning.”

Det blev starten på et tæt samarbejde, hvor Anders kunne teste sine ideer op i mod Gittes faglige viden og tekniske indsigt. De tog eksempelvis ud og besøgte betonværker, for at undersøge mulighederne for at få specialstøbte fliser.

“Han kom herover fra København og så tog vi bilen sammen og besøgte et betonværk i Nordjylland, som kunne noget særligt og snakkede med dem. Det tror jeg betyder rigtig meget, at man kan snakke sammen og prøve at sætte sig ind i kunstnerens ide. At man ikke stopper processen for hurtigt. Han skal også have lov til at komme med sine ideer, og så kan man sammen se på, hvilke problemer det kan give, og i fællesskab finde løsninger. Det er hans kunstværk, det er bare lykkes i fællesskab at få det til at passe i byrummet.”

Kunstværket begyndte at tage form og blev undervejs præsenteret for politikerne i Teknisk Udvalg som skul-

**Anders Bonnesen:
Hvis du ikke ved..., 2018**

Foto: Torben Petersen

**Anders Bonnesen:
Hvis du ikke ved..., 2018.**

Foto: Torben Petersen

le godkende projektet. Her valgte Gitte og Anders at præsentere nogle af de prøvestøbninger, de havde fået lavet, for at illustrere ideen overfor politikerne.

“At vi gjorde det på den måde betød rigtig meget. En ting er at se noget på en tegning, men når man kommer ned og lægger en flise på bordet i møde-lokalet, og siger, det er sådan her vi tænker det skal se ud. Det rykker. Det giver en helt anden fornem-melse af, hvad det er vi har gang i. Vi valgte også, inden vi gik i gang med det helt store fortovej, at lave et lille prøvefelt nede foran kunstmuseet, hvor vi fik lavet en portion fliser i den type vi havde planer om at bruge, og fik lagt det på et areal. Vi inviterede så Teknisk Udvalg ned og se det, og så kunne de godt se ideen i, hvad det var, vi havde gang i.”

Den sidste fase var at få lagt fliserne. Det handlede om at finde en entreprenør og bro-læggere, som var med på, at det var en anderledes type opgave, og hvor de også blev udfordret undervejs både fagligt og i forhold til processen.

“Man er nødt til at have en bro-lægger og en entreprenør, som er indstillet på at arbejde på den måde. Det har også betydet, at tegningerne er revideret mange gange, fordi der har været et dæksel eller en trappe, som ikke var med på tegningerne. Så man måtte lave om på ting, der var lavet. Men reaktionen fra bro-læggerne var, at de synes det var vildt spændende. De har lavet et kunstværk, de har ikke lavet fortovej.”

Det har været et kunstværk, der har fundet sin form undervejs i processen, og som er blevet

ændret mange gange, når noget ikke har kunnet lade sig gøre. Det har været forbundet med en vis usikkerhed og givet anledning til bekymringer undervejs. Det har krævet en åbenhed fra alle, der har været involveret. Lige fra politikerne i de forskellige udvalg over medarbejderne på tværs af forvaltninger til kunstneren og den entreprenør og bro-læggerne, der udføre opgaven.

“Det bedste i projektet har været den dialog, der har været mellem alle de forskellige parter. Det har været muligt både at rykke kunstneren i hans ideer, og vi [i kommunen, red.] har været til at rykke i hvad, der kunne lade sig gøre, og vi har turdet af-prøve nogle ting, som ikke havde været prøvet før.”

De har alle skulle acceptere præmissen om, at det var et organisk projekt, som krævede en ekstra indsat fra alle sider, samtidig med at de har forstået at udnytte de forskellige kompetencer og praktiske erfaring som de forskellige interessenter i projektet havde at bidrage med.

“Hvis jeg skal pege på en ting som er afgørende i et projekt som kunstfortovet, så tænker jeg det er at turde, og få baglandet med på at prøve noget nyt. Og så er det super vigtigt at have nogle folk med der har noget praktisk erfaring. Det er den rolle jeg har siddet med, hvor man kan snakke direkte med kunstneren om hvad man kan gøre, hvad er muligt og hvad han har af ønsker, og finde problemløsning på den måde”.

Uffe Isolotto:
Bodies On Balconies, 2018
Foyeren i Vendsyssel Teater
Foto: Uffe Isolotto

"Hjørring Kommunes Kunstudvalg tog sammen med Vendsyssel Teater initiativ til at etablere udsmykningen i foyeren på det helt nye Vendsyssel Teater. Det skete i samarbejde med Statens Kunstfond. Valget af kunstner skete efter en konkurrence."

Troels Bidstrup Hansen
Formand for Kunstudvalget
i Hjørring Kommune

Metode

Rapporten 'Kunst i det offentlige rum - Kommunernes investeringer, praksis og motivation' er udarbejdet af Seismonaut i sommeren 2018.

Rapporten bygger på et solidt datagrundlag i form af:

Elektronisk spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige af landets kommuner med en særdeles tilfredsstillende svarprocent på 80%. Der er endvidere en høj svarprocent på tværs af de fem regioner og kommuner opgjort efter indbyggertal. Samlet set giver kommunerne udtryk for, at 2017 var et gennemsnitligt år i forhold til tildeling af midler på området, og der er derfor god grund til at fæste lid til tallene. Der er dermed tale om en valid og repræsentativ undersøgelse.

De fire cases er baseret på semistrukturerede kvalitative interviews med udvalgte informanter. Cases og informanter er udvalgt i dialog med Slots- og Kulturstyrelsen.

Billeder af kunstprojekter og tilhørende citater er et udsnit af projekter, som kommunerne selv har fremhævet som succesfulde.

Tak til alle, der har bidraget til rapporten.

Seismonaut 2018

Jette Hye Jin Mortensen
Engen, 2018
Et ud af tre lysværker i Thorsø
Illustration: Jette Hye Jin Mortensen

"Det er et bottom up projekt, hvor borgerne selv har valgt kunstner og værk ud fra tre skitseforslag. Original lyskunst, hvor der er blevet anvendt nye teknikker."

Peter Studstrup
Kultur- og fritidskonsulent i
Favrskov Kommune

